

GEHEIM

gung -
lij
K 1167/18 F/85

LANDMACHT INLICHTINGDIENST

BESCHOUWINGEN m.b.t. DE ACTUELE SITUATIE IN
JOEGOSLAVIE

november 1974

GEHEIM

INHOUDSOPGAVE

	<u>blz:</u>
Inleiding	3
<u>Hoofdstuk I:</u> De Interne Ontwikkelingen in Joegoslavië in 1974	4-12
<u>Hoofdstuk II:</u> De Economische Ontwikkelingen van Joegoslavië	13-16
<u>Hoofdstuk III:</u> De Externe Positie van Joegoslavië op het einde van 1974	17-23
<u>Hoofdstuk IV:</u> De Veiligheidspolitiek in 1974	24-27
<u>Hoofdstuk V:</u> Mogelijkheden voor een A.anval op Joegoslavië door WP-strijdkrachten	28-34
<u>Bijlage A:</u> Joegoslavië	35
<u>Bijlage B:</u> Belangrijke gebieden en naderings- mogelijkheden	36
<u>Bijlage C:</u> Militaire Districten	37
<u>Bijlage D:</u> Vredeslocatie grondstrijdkrachten en Grenstroepen	38
<u>Bijlage E:</u> Joegoslavië en de omringende landen	39
<u>Bijlage F:</u> Guerilla mogelijkheden	40
<u>Bijlage G:</u> Wet op de Nationale Verdediging	41-42
<u>Bijlage H:</u> Civiele Verdediging	43
<u>Bijlage I:</u> De Vertegenwoordiging van de skn in de diverse partijorganen	44

INLEIDING

De in dit rapport neergelegde beschouwingen omvatten een overzicht van de variabele aspecten, in casu de interne en externe politieke en economische ontwikkelingen sedert begin 1974. (Hoofdstukken I t/m IV).

In Hoofdstuk V worden de niet aan snelle verandering onderhevig zijnde militaire aspecten belicht.

HOOFDSTUK I: DE INTERNE ONTWIKKELINGEN IN JOEGOSLAVIE IN 19741. Inleiding

De door Tito sinds 1971 gevolgde strategie, welke is neergelegd in de nieuwe grondwet en in de inmiddels aangenomen partijstatuten, was bedoeld om een nieuw stelsel van "checks and balances" te creëren, dat echter wel eens evenveel innerlijke tegenstrijdigheden kan bevatten als dat waarvoor het in de plaats is gekomen.

De vraag blijft of decentralisatie op staatkundig en economisch gebied, gecombineerd met een centralisatie in de partij welke opnieuw de leidende rol zou moeten vervullen, in de praktijk blijvend kan werken.

Een beoordeling hiervan kan het best geschieden in het licht van de hieronder weergegeven feiten en gebeurtenissen welke in 1974 tot dusver hebben plaatsgevonden.

2. Maart 1974: De benoeming van de 9 leden van het Staatspresidium

Dit in 1971 ingestelde en destijds uit 23 leden bestaande lichaam was oorspronkelijk geconcipieerd als een soort bemiddelingsinstantie tussen de afzonderlijke republieken en nationaliteiten, met de bedoeling om de stabiliteit en een effectief leiderschap te garanderen in de post-Tito periode. Krachtens de nieuwe constitutie is het aantal leden van dit orgaan van 23 tot 9 teruggebracht, kennelijk met de bedoeling om het een nog sterkere positie dan voorheen te verschaffen.

De officiële lezing is dat dit tot een verdere democratisering van het besluitvormingsproces moet leiden, waarbij aan de afzonderlijke republieken en autonome provincies een direktere rol en verantwoordelijkheid toevalt. Er zijn echter sterke aanwijzingen dat het tegendeel het geval is, m.a.w. dat de bepalingen aangaande dit orgaan overeenstemmen met het streven naar een grotere centralisatie in de partij, waardoor de rol van de republieken eerder afdan toeneemt. Dit blijkt uit de benoemingsprocedure. Deze bepaalt dat

de 8 (Tito is de negende) leden van het Staatspresidium worden gekozen door de plenaire vergadering van alle kamers van de nationale vergadering van de zes republieken en de twee autonome provincies.

In feite zijn deze 8 leden al tevoren geselecteerd door de partijen van de republieken.

De versterkte positie van het Staatspresidium komt ook tot uiting door de bepaling dat dit het hoogste orgaan is voor wat betreft de leiding van en het bevel over de strijdkrachten. Tot nu toe bestond er een Militair Comité bestaande uit de minister van defensie en twee aangewezen leden van het tot nu toe uit 23 leden bestaande Staatspresidium dat het bevel voerde over de Krijgsmacht. Dit comité is afgeschaft en in plaats daarvan is de minister van defensie nu alleen verantwoording verschuldigd aan het Staatspresidium, over de aan hem opgelegde taken.

Op de achtergrond van dit alles staat de versterkte positie van de partij, die opnieuw een leidende rol moet vervullen, door middel van het in ere herstelde "democratisch centralisme", en zich niet langer tevreden mag stellen met een educatieve taak en invloed waartoe op het 6e Partijcongres in 1952 was besloten. Deze koerswijziging van de partij houdt niet in dat het Sovjet-model klakkeloos wordt nagevolgd, in die zin dat de macht, invloed en heerschappij van de partij op alle niveau's direct en allesbepalend is. In plaats daarvan moet in de officieel door zelfbestuur gekenmerkte Joegoslavische situatie de invloed (lees: het democratisch centralisme) van de partij zich indirect doen gevoelen. Met betrekking tot de samenstelling van het Federale Staatspresidium is daarvan de invloed van de partijvoorzitters in de afzonderlijke republieken, die ook ex officio deel uitmaken van de - ook in die republieken gevormde - Staatspresidiums, van groot belang. Met betrekking tot de partij-invloed in het Federale Staatspresidium komt daar nog bij dat Tito hierin in zijn hoedanigheid van landelijk partijvoorzitter zitting heeft. Deze constructie garandeert als het ware de greep van de partij op het Staatspresidium.

3. April 1974: De situatie in de Bond van Joegoslavische Communisten, na de partijconferenties in de afzonderlijke republieken

Voorafgaand aan het eind mei te houden 10e landelijke partijcongres werden in de afzonderlijke republieken congressen gehouden die de sinds 1971 gevolgde partijlijn moesten bezegelen en die tevens een voorbereiding moesten zijn voor een glad verloop van het landelijke partijcongres.

In hoeverre dit gelukt is en waar problemen bleven bestaan in de afzonderlijke republieken, moge blijken uit de volgende korte weergave welke van belang is voor de interne ontwikkelingen na de kominformisten-affaire.*

- Servië: de in januari afgezette Centraal Comité-secretaris Petronic werd opgevolgd door de trouwe Tito-aanhangers Lazic en Vlaskanic. De in april ontstane personeels bezetting van het Centraal Comité moet garanderen dat de huidige partijlijn strikt gevolgd wordt en dat de in Servië aanwezige pro-Sovjet elementen voorlopig tot zwijgen worden gebracht. Petronic's afzetting zou vooral een gevolg zijn geweest van een te slap optreden tegen de "Praxis"-groep van filosofieprofessoren en tegen de nationalistische aktiviteit van de Servisch-orthodoxe kerk.
- Kroatië: na het wegzuiveren van separatistische en unitaristische elementen, leek een stabiele situatie te zijn bereikt, maar tijdens het begin april gehouden partijcongres richtten de Kroatische leiders Planinc en Bakaric zich voornamelijk en in scherpe bewoordingen tegen unitaristische elementen die voor een groot deel uit in Kroatië woonachtige Serven bestaan en die als een soort natuurlijke bondgenoot van de Sovjet-Unie kunnen worden beschouwd. Doel van de huidige leiding blijft om beide stromingen van invloed uit te sluiten om zodoende de verhouding tussen Kroaten en Serven in deze republiek niet te verstoren.

* Voor de grenzen van de republieken: zie bijlage A.

Wat betreft de overige gebieden waren met het oog op de kominformisten-zaak vooral Macedonië en Kosovo interessant. Volgens bepaalde berichten, waarvan destijds overigens geen bevestiging werd verkregen, zouden de partijconferenties in de republieken Macedonië en Slovenië en in de autonome provincie Kosovo in zoverre geen bevredigende resultaten hebben opgeleverd, dat oppositionele stromingen tegen de koers van het Centraal Comité in Belgrado zijn blijven bestaan. In Slovenië, waar eerder zogenaamde technocraten werden weggezuiverd, is kennelijk de onenigheid over de toewijzing van gelden door Belgrado, die niet in verhouding staan tot de bijdrage van Slovenië aan het nationaal inkomen, een rol blijven spelen.

4. Mei 1974: De vorming van een nieuwe federale regering

Op 17 mei werd in de Federale Assemblée (het Parlement) een nieuwe regering gekozen. De premier hiervan bleef Bijedic, terwijl ook Minic en Ljumicic resp. als minister van buitenlandse zaken en minister van defensie gehandhaafd bleven.

De invloed van het leger werd versterkt door de benoeming van kolonel-generaal Herljevic tot minister van binnenlandse zaken, en van generaal-majoor Goce-Gucetic tot Openbaar Aanklager. De verantwoordelijkheid voor de burgerluchtvaart ressorteert ook onder een generaal, hetgeen met het oog op een crisis in Joegoslavië van groot belang is. De toewijzing van binnenlandse zaken aan een figuur uit het leger, onderschept de wil om de positie van de strijdkrachten en de geheime diensten te versterken. Het belang van de versterking van deze laatste werd ter gelegenheid van hun 30-jarig bestaan begin mei in diverse interviews en artikelen naar voren gebracht.

5. Eind mei-begin juni: Het 10e congres van de Bond van Joegoslavische Communisten en de resultaten ervan

a. De partijorganisatie

De op 20 mei gepubliceerde, en reeds lang te voren zo goed als vaststaande, voorstellen voor het 10e partijcongres, worden gekenmerkt door hun nadruk op discipline, eenheid,

nauwgezette centrale controle en het teruggrijpen op het democratisch centralisme.

Deze vinden hun neerslag in de veranderingen inzake de partijstructuur welke door het congres werden aangenomen.

Zo werd opnieuw een 166 leden tellend Centraal Comité gevormd, dat de plaats ging innemen van de zgn. permanente partijconferentie. Hieruit werd een partij-presidium van 39 leden gekozen, dat op haar beurt de leden voor het uit 12 leden bestaande Executief Comité koos, welk orgaan in de plaats kwam van het Executief Bureau. Voor de secretaris van dit Comité, Dolanc, betekende de uitbreiding van 9 naar 12 leden een positieversterking, omdat van hieruit eventuele afwijkingen van de partijlijn in de republieken gemakkelijker gesignaleerd en onder controle gebracht kunnen worden, hierin bijgestaan door de herinvoering van het democratisch centralisme .

b. Het zelfbestuursysteem

In de congresvoorstellen en in de door Tito op het congres gehouden rede werd het belang van het zelfbestuur-systeem onderstreept en werden de plannen voor een verdere decentralisatie van economische macht ontvouwd.

Hierin moeten de arbeiders in iedere produktie-eenheid nieuwe "basisorganisaties van de verenigde arbeid" vormen, die behalve de controle over hun eigen lonen, produktie en winsten, ook de bevoegdheid hebben afgevaardigden naar lokale organen en de Assemblées van de republieken en de Federatie te sturen.

Het doel hiervan is om de arbeiders weer meer bij de partij te betrekken, en om de invloed van technocraten tegen te gaan, iets waarin men de afgelopen jaren heeft gefaald.

Deze, sinds 1971, op gang gebrachte ontwikkeling roept echter de vraag op hoe partij-centralisatie zich laat verenigen met economische decentralisatie, en hoe dit uitwerkt op de nationaliteitskwestie en Joegoslavië's internationale economische positie. Wat betreft dit laatste, zij verwezen naar hoofdstuk II: Economische ontwikkeling.

Het is waarschijnlijk dat de nieuw gecreëerde organen van de

"verenigde eenheid" al van onderen af door partijorganisaties worden gemanipuleerd. Dit is mogelijk door het gebrek aan kennis en inzicht die nu eenmaal noodzakelijk zijn voor het functioneren van een dergelijk systeem. Naar het zich laat aanzien worden ook de politieke zelfbestuurorganen bijna geheel door de partij beheerst, die harerzijds ingevolge het democratisch centralisme de wil van de partijleiding van boven naar onderen moet uitvoeren.

Of dit systeem reeds tot een formaliteit is geworden zou een nadere studie verdienen, maar het lijkt wel vast te staan dat de bevolking zich hierdoor gemakkelijker met de toegenomen partijcontrole, welke zich in toenemende mate over alle maatschappelijke sectoren uitstrekt, laat verzoenen, hetgeen de eenheid van het land ten goede komt.

Ook verschaft dit systeem een deel van de argumentatie ter rechtvaardiging van de niet-gebonden buitenlandse politiek van Joegoslavië.

c. De positie van de strijdkrachten

Een van de belangrijkste aspecten van het 10e partijcongres was de versterking van de positie van de strijdkrachten, hetgeen in de eerste plaats van belang is voor de eenheid en de stabiliteit van het land in de toekomst. Voor het eerst sinds lang heeft een generaal zitting in het Executief Comité van de partij, met name de Kroaat Kukoc. Verder hebben 2 generaals zitting in het Presidium van het Centraal Comité Ljubicic en Sarac, in welk laatste orgaan naast de 3 hiervoor genoemde nog 15 andere officieren zitting hebben (zie Bijlage I). Voegt men een en ander bij de vertegenwoordiging van het leger in de regering, en neemt men voorts in aanmerking dat de partijorganisatie in de strijdkrachten nu zo goed als gelijkgesteld is aan de partijorganisatie in de republieken en dat de Territoriale Verdedigingsorganisatie sterker ondergeschikt is gemaakt aan de Generale Staf, dan lijkt de conclusie voor de hand te liggen dat de strijdkrachten sterker dan voorheen in haar binnenlands-politieke rol zullen groeien en zich in toenemende mate met de bezetting van Tito's politiek zullen identificeren.

Dit ondanks de ondanks de onevenredig grote vertegenwoordiging van Serven in het kader - welke echter teruggedrongen zal worden - en de aan bepaalde delen van het officierscorps toegeschreven pro-Sovjet instelling, die echter niet overdreven mag worden.

Deze laatste 2 elementen zouden in het geval van interne spanningen of van een interventie als een onzekerheidsfactor kunnen worden beschouwd, maar hier staat tegenover dat de beduidende versterking van de rol van de strijdkrachten kennelijk duidelijk door de partij en Tito persoonlijk is gewild.

Verwacht mag dan ook worden dat de leiding van de strijdkrachten zich loyaal zal blijven opstellen ten opzichte van de partijleiding, en onder zulke omstandigheden als bovengenoemd haar gewicht ten behoeve van die partijleiding in de schaal zal leggen. De omstandigheden waaronder de strijdkrachten in nog sterkere mate een integrerende factor gaan vormen met een eigen politiek gewicht, kunnen in de post-Tito periode ontstaan als de separatistische invloeden weer sterker worden, als scheuringen in de partijleiding optreden, of als de soevereiniteit van Joegoslavië in gevaar is of lijkt te zijn.

6. Zomer-najaar 1974: Interne ontwikkelingen na het 10e partijcongres
Toonde de kominformistenzaak het bestaan van unitaristische (=tegenstanders van het systeem van zelfbestuur) pro-Sovjet elementen aan, de ontwikkelingen daarna bewezen ook dat separatistische bewegingen in Kroatië nog altijd actief zijn. Dit bleek uit in oktober ontvangen berichten over schietpartijen met Ustashi-aanhangers en over processen tegen Kroatische nationalistena. Verdere indicaties voor onrust waren de arrestatie van de als liberaal beschouwde schrijver Mihajlov, het proces tegen een oude Chetnik-aanhanger, waarschuwingen aan het adres van de kerken, en publicatieverboden voor enkele tijdschriften.

7. Conclusies

- a. De beklemtoning van de leidende rol van de partij en de herinvoering van het democratische centralisme

hebben niet alleen de partij gecentraliseerd, maar hebben ook de staatsorganen in deze zin beïnvloed. Wellicht geldt hetzelfde voor het systeem van zelfbestuur in de economie.

- b. Hierin moet echter geen copiëring van het Sovjet-systeem gezien worden, Dit wordt geadstrueerd door een opmerking in het rapport voor het 10e partijcongres, welke zegt dat het terugdringen van het liberalisme niet mag leiden tot over-centralisatie en unitarisme. Niettemin houdt de beklemtoning van de leidende rol van de partij niet alleen verband met de eisen die door de binnenlands-politieke situatie gesteld worden, maar zal ook bedoeld zijn om een gunstige indruk op Moskou te maken dat daarin zeker geen herstel van het kapitalisme of een toegenomen bedreiging van het Socialisme zal zien.
- c. De na het congres veelgehoorde stelling dat Joegoslavië's toekomstige problematiek niet in het bestaan van facties zou liggen, maar in deze door Tito gevolgde koers welke een distantiëring van het Sovjet systeem zou bemoeilijken, is in zoverre ongegrond gebleken dat:
  - a) hierin geen rekening gehouden werd met de stand van zaken in de afzonderlijke republieken voor het 10e congres, welke duidde op het voortdurend actief zijn van factionalistische groeperingen; en b) de ontwikkelingen tijdens en na de kominformisten-affaire, het onverminderd voortbestaan van pro-Sovjet,-unitaristische,-separatistisch-nationalistische- en liberale groepen en stromingen hebben aangetoond. Bovendien houdt deze stelling geen rekening met het feit dat nog steeds het zelfbestuurssysteem (of dat nu een fictie is of niet) voor een belangrijk deel als "raison d'être" dient voor Joegoslavië's onafhankelijke opstelling in de communistische beweging en in de relaties tussen staten.Voor de lange termijn lijkt de stelling te impliceren dat, mede als gevolg van een mogelijke verdere verslechtering van de economische situatie en afhankelijk van eventueel teleurstellende resultaten van de non-aligned policy, Joegoslavië zich gedwongen zal zien steeds meer in de richting van de Sovjet-Unie op te schuiven.
- d. Na de kominformisten-affaire is de nadruk komen te liggen op de activiteiten en vervolging van nationalistische Kroatische groepen

(waarin de Sovjet-Unie soms ook invloed lijkt te hebben) en van pro-Westerse stromingen. Doel hiervan schijnt om voor de internationale buitenwacht de balans weer wat in evenwicht te brengen en om intern te tonen dat Joegoslavië haar strijd voor onafhankelijkheid en eenheid op 2 fronten vecht.

- e. Voor Tito's opvolging lijken de Slovenen Kardelj, en Dolanc en de Kroaat Bakaric, ieder voor zich of als driemanschap binnen het Staatspresidium optredend, in aanmerking te komen. Een andere mogelijkheid is het geprononceerd naar voren komen van Petar Stambolic, die momenteel de Servische vertegenwoordiger is in het Staatspresidium, waarvan hij momenteel tevens vice-president is (de post van vice-president rouleert tussen de 8 leden van het Staatspresidium en valt voor 1974/75 toe aan de Servische vertegenwoordiger).

Indien Tito in het komende halfjaar van het toneel zou verdwijnen, zou dat inhouden dat Stambolic voorzitter van het Staatspresidium en daarmee Staatshoofd van de Socialistische Federale Republiek Joegoslavië zou worden.

Een voorlopige evaluatie van het verleden van de hierboven genoemde personen leert, dat een in het Staatspresidium naar voren komen van de eerst genoemde combinatie eerder een continuering van de Tito-lijn zou garanderen dan uit een versterking van Stambolic's machtspositie zou voortvloeien. Van deze laatste kan op grond van zijn verleden gezegd worden dat hij mogelijk kan behoren tot een groep die nauwere banden met de Sovjet-Unie voorstaat, hetgeen tot een osmose zou kunnen leiden.

HOOFDSTUK II: DE ECONOMISCHE ONTWIKKELING VAN JOEGOSLAVIE1. Inleiding

De snelle ontwikkeling van de zware en lichte industrie in Joegoslavië heeft het bevolkingspercentage, werkzaam in de landbouw, teruggebracht van 80 tot minder dan 50 percent sinds de Tweede Wereldoorlog. Dankzij intensieve mechanisatie en kunstmest programma's binnen de landbouw kan Joegoslavië de laatste jaren voor een zeer groot deel in haar behoefte aan landbouwproducten voorzien. De belangrijkste agrarische producten welke Joegoslavië voortbrengt zijn tarwe, mais, suikerbieten en aardappelen.

In de industriële sector is de laatste jaren grote vooruitgang geboekt bij de productie van elektrische energie, aardolieproducten, non-ferro metalen, papier, voedselproducten, bauxiet en consumptiegoederen.

In 1965 werden in Joegoslavië grote hervormingen doorgevoerd op economisch gebied met als oogmerken: de consolidatie van het arbeiderszelfbestuur, een grotere zelfstandigheid van de ondernemingen, vermindering van de centrale controle op de ondernemingen en de instelling van een (betrekkelijk) vrije markt.

Sinds de hervormingen van 1965 zijn de Joegoslavische importen zeer sterk gegroeid terwijl er voorts sprake was van een hoge inflatie. Het vijfjarenplan 1971 - 1976 voorzag in een jaarlijks groeipercentage van het materieelproduct van 7,5 percent maar in de periode 1971 - 1973 werd slechts een jaarlijkse groei van 5,5 à 6 percent gerealiseerd, terwijl de hogere prijzen voor olie en andere grondstoffen er waarschijnlijk debet aan zullen zijn dat zelfs deze groeipercentages in 1974 niet gerealiseerd kunnen worden. Hoewel Joegoslavië sinds jaren een tekort heeft op haar handelsbalans werd dit tot voor kort gecompenseerd door de verdiensten van de Joegoslavische gastarbeiders in West-Europa en door de inkomsten van het tourisme.

Joegoslavië neemt sinds 1965 deel aan bepaalde activiteiten van de COMECON, is sinds 1966 volwaardig lid van het GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) en sloot in 1970 als eerste communistisch land, een handelsovereenkomst met de EEG. Deze handelsovereenkomst werd in juni 1973 verlengd.

2. Economische betrekkingen met het buitenland

a. Met Oost-Europa

In 1972 verkreeg Joegoslavië een crediet ter grootte van \$ 990 miljoen (in clearing dollars) van de Sovjet-Unie, nl. voor de periode 1973 - 1976 ter waarde van \$ 540 miljoen voor de uitvoering van 44 projecten en voor de periode 1976 - 1984 ter waarde van \$ 450 miljoen.

Van het crediet voor de periode 1973 - 1976 is tot nu toe nog slechts 16 percent gerealiseerd. Bij de onderhandelingen tussen Joegoslavië en de Sovjet-Unie over de besteding van het crediet schijnen zich moeilijkheden voor te doen over de projecten welke gerealiseerd moeten worden. De Sovjet-Unie geeft de voorkeur aan verbetering van de infrastructuur, terwijl Joegoslavië het crediet voor een belangrijk deel wenst te gebruiken voor de economische ontwikkeling van achtergebleven gebieden als Montenegro en Macedonië.

De laatste tijd duiken steeds weer berichten op over mogelijke uitbreiding van de credietverlening door de Sovjet-Unie aan Joegoslavië, maar het schijnt nog niet tot concrete afspraken te zijn gekomen.

Het aandeel van de Sovjet-Unie in de totale handel van Joegoslavië bedroeg in 1972 11,2 percent; in 1973 11,1 percent en mid-1974 11,5 percent.

De handelsomzet tussen Joegoslavië en de Sovjet-Unie zal in 1974 waarschijnlijk een waarde hebben van meer dan 1 miljard dollar, tegen 815 miljoen dollar in 1973. Er is echter sprake van een reële stijging met slechts 10 percent. De andere 90 percent is te wijten aan hogere prijzen voor grondstoffen en half-fabricaten.

De zeer lichte stijging in de Sovjet handel met Joegoslavië wordt volledig te niet gedaan door de daling van het aandeel van de COMECON in de totale Joegoslavische handel. Het aandeel van de COMECON is in de periode 1972 - midden 1974 teruggelopen van 28,9 percent tot 26,8 percent.

De Sovjet-Unie en ook de DDR tonen grote belangstelling voor de bauxiet-reserves waarover Joegoslavië beschikt. 40 percent van de bauxiet voorraden van Europa bevindt zich in Joegoslavië, maar de binnenlandse aluminium productie was tot voor kort vrij gering wegens gebrek aan investeringsfondsen.

De Sovjet-Unie neemt nu deel aan de bouw van een aluminiumfabriek met een jaarlijkse capaciteit van 600.000 ton te Zvornik in Bosnië en de DDR financiert de bouw van een aluminiumfabriek te Obrovac in Dalmatië met een capaciteit van 300.000 ton. (De Sovjet-Unie moet bauxiet importeren daar dit één van de weinige grondstoffen is waar zij onvoldoende voorraden van heeft om in haar behoefte te voorzien.)

De credieten van de Sovjet-Unie en de DDR voor de bouw van deze fabrieken zullen uit de aluminiumproductie worden terugbetaald.

b. Met het Westen

In de periode januari - juni 1974 verkreeg Joegoslavië credieten ter grootte van \$ 850 miljoen uit het Westen. De Joegoslavische handelsbalans met het Westen vertoont sinds jaren grote tekorten hetgeen geleid heeft tot regelmatige devaluaties van de dinar. Tot en met 1973 werden deze tekorten echter opgevangen door de inkomsten van de Joegoslavische gastarbeiders in West-Europa en het tourisme.

Op 30 oktober j.l. werd de dinar met 7 percent gedevalueerd (US \$ 1.- = 17,285 dinar) aangezien de Joegoslavische handelsbalans in de eerste negen maanden van 1974 een tekort vertoonde van \$ 2 miljard, veroorzaakt voor een groot deel door de hogere wereldmarkt-prijzen voor grondstoffen.

Dit tekort werd niet volledig gecompenseerd door tourisme, gastarbeiders, etc., want de Joegoslavische betalingsbalans vertoonde ditmaal over dezelfde periode een tekort van \$ 500 miljoen. Een economische recessie in het Westen kan leiden tot repatriëring van Joegoslavische gastarbeiders met alle consequenties van dien voor de Joegoslavische betalingsbalans en werkgelegenheid. De Joegoslavische Centrale Bank heeft dan ook een aantal maatregelen genomen, welke de export moeten bevorderen en de import beperken.

Het aandeel van de (negen) EEG-landen in de totale Joegoslavische handel is sinds 1973 tot mid-1974 teruggelopen van 39,8 percent tot 35,5 percent. De EEG blijft echter de belangrijkste handelspartner van Joegoslavië.

De Joegoslavische handel met de "derde-wereld" groeide in de periode 1972 - midden 1974 van 9,4 percent tot 18,4 percent van de totale Joegoslavische handelsomzet.

3. Conclusie

Hoewel er in de laatste jaren inderdaad sprake is van een toenemende belangstelling van de Sovjet-Unie t.a.v. haar economische betrekkingen met Joegoslavië, kan men zeker niet spreken van een spectaculaire groei van de handelsrelaties tussen de beide landen.

Ook ten aanzien van de credietverlening speelt de Sovjet-Unie slechts een (weliswaar belangrijke) secundaire rol.

De door Joegoslavië opgenomen Sovjet credieten rechtvaardigen in ieder geval niet de vrees dat de Sovjet-Unie haar economische invloed zou kunnen aanwenden om de binnenlandse situatie in Joegoslavië drastisch te beïnvloeden. Uit het feit dat Joegoslavië deze credieten het liefst aanwendt voor de ontwikkeling van de achtergebleven gebieden en de Sovjet-Unie de credieten het liefst gebruikt ziet voor de verbetering van de infrastructuur blijkt duidelijk dat de Sovjet-Unie dit middel moeilijk kan gebruiken om de tegenstellingen tussen de rijke en arme republieken c.q. provincies aan te wakkeren. Dit sluit echter niet uit dat bij een ernstige economische recessie in West-Europa en de Verenigde Staten, Joegoslavië zich genoodzaakt zal zien om zich in de toekomst in sterkere mate dan dit tot nu toe het geval is, voor economische hulpverlening tot de Sovjet-Unie te wenden en dat de Sovjet invloed in Joegoslavië daardoor zal toenemen.

HOOFDSTUK III: DE EXTERNE POSITIE VAN JOEGOSLAVIE OP HET EINDE VAN 19741. Inleiding

Voor de externe positie van Joegoslavië is een zo harmonieus mogelijke verhouding tot Moskou, juist in het kader van een evenwichtspolitiek, voor Belgrado een "must". Sinds 1971 heeft dan ook een duidelijke toenadering plaatsgevonden tussen Moskou en Belgrado, waarbij de laatste overigens niet naliet om regelmatig de specifiek eigen, niet gebonden politiek/ideologische positie te beklemtonen. Deze toenadering heeft Joegoslavië niet die garanties opgeleverd waarnaar ze altijd heeft gestreefd in haar betrekkingen tot de Sovjet-Unie waardoor Belgrado's positie tegenover Moskou gekenmerkt wordt door een fundamentele onzekerheid.

In het hiervolgende zullen de ontwikkelingen in 1974 tegen deze achtergrond door middel van een kort overzicht worden weergegeven.

2. De ontwikkeling tot het eind mei gehouden 10e Partijcongres

De argumenten die passen in een politiek van toenadering tot de Sovjet-Unie worden o.a. gevonden in de overtrokken Joegoslavische reactie inzake het opnieuw opgelaaide meningsverschil met Italië over Triëst, dat voor Tito aanleiding was om op 16 april te verklaren dat Joegoslavië van de Sovjet-Unie niets te vrezen had en dat de relaties met Hongarije en de andere Warschaupaktlanden uitstekend waren. Daarentegen zou de Triëst-kwestie volgens Tito niet uitsluitend een zaak van Italië alleen zijn maar zou het gehele Atlantische Pakt hierbij betrokken zijn. Hierdoor leek het alsof Tito een rechtvaardiging wilde vinden voor zijn pro-Sovjet politiek.

In dit beleid paste ook het protest tegen een in de Adriatische Zee gehouden NAVO-oefening, het bezoek van de ministers van defensie van Hongarije en Tsjechoslowakije aan Belgrado, de bekendmaking van de nieuwe wet op de toelating van buitenlandse oorlogsschepen in Joegoslavische havens - waarvan overigens niet duidelijk vaststaat of dit als een concessie aan de Sovjet-Unie moet worden beschouwd - en het bezoek van Tito aan Hongarije dat onder andere tot doel had de economische samenwerking tussen de twee landen te verbeteren. Vervolgens vond in mei het bezoek van de minister van defensie Ljubicic, aan Moskou plaats, dat echter naar het schijnt

niet geheel bevredigend is verlopen. Wel werd in het communiqué gesproken over het nut van het uitwisselen van vertegenwoordigers van de strijdkrachten van beide landen en dit vond in september zijn bevestiging in het bezoek van de Sovjet chef van de generale staf, Kulikov, aan Belgrado. Overall factor in dit verband is de positieve waardering die Moskou voor de "Non-Aligned Movement" sinds 1971 opbrengt, omdat deze het "anti-imperialistische kamp" zou versterken en omdat het praktische nut heeft om gelijktijdig Belgrado's sympathie te winnen en andere landen in de strijd tegen het imperialisme op de voorgrond te schuiven.

De ontwikkelingen die hiermee in tegenstrijd lijken te zijn, m.a.w. het vasthouden van Joegoslavië aan de eigen onafhankelijke politiek indiceren en een illustratie vormen van Joegoslavië's onzekere positie ten opzichte van het Warschaupakt, worden o.a. gevonden in de voorbereidende besprekingen tussen de Roemeense secretaris van het Centraal-Comité, Andrei en Dolanc inzake het bezoek van president Tito aan Roemenië. Deze besprekingen hadden niet zo zeer betrekking op de verschillende stellingnamen van de twee landen tijdens en vlak na de Yom-Kippur oorlog, maar meer op het streven van Moskou naar een wereldconferentie van communistische partijen. Hiertegen hebben zowel Roemenië als Joegoslavië ernstige bezwaren, omdat het vermoedelijke doel van deze conferentie de veroordeling van China zou zijn, als gevolg waarvan de eigen koers van beide landen ook in gevaar zou kunnen komen. Het punt van de wereldconferentie schijnt ook in Kiev in 1973 tijdens de ontmoeting tussen Brezhnev en Tito onderwerp van bespreking te zijn geweest. In het na afloop hiervan uitgegeven communiqué wordt de eigen weg naar het socialisme niet genoemd, wat er op duidt, dat hoewel de relaties op staatsniveau aanzienlijk zijn verbeterd, de kern van de meningsverschillen op ideologisch gebied is blijven bestaan. Dit laatste werd aangetoond door de afwezigheid van Joegoslavië op de eind vorig en begin dit jaar gehouden ideologische conferenties. Recentelijk is dit ook nog eens aangetoond door de Joegoslavisch-Roemeense opstelling gedurende de voorbereidende besprekingen voor een pan-europese conferentie van communistische partijen te Warschau en door de afwezigheid van Joegoslavië op een in november gehouden ideologische conferentie te Sofia.

De argumenten die duiden op een voortbestaande onzekerheid t.o.v. de Warschaupaktlanden worden in deze periode o.a. gevonden in de stroom van berichten en geruchten over troepenconcentraties in Bulgarije en Hongarije vóór en tijdens de Triëst-affaire en het weer oprakelen van de Macedonische kwestie door Joegoslavië als gevolg van een artikel in de grote Sovjet encyclopedie, waarin wordt gesteld dat er geen Macedonisch volk bestaat.

In het geheel van deze argumentatie neemt het bezoek van Sadat eind maart aan Joegoslavië een wat ambivalente plaats in. Enerzijds kon men destijds volhouden dat Sadat's toenadering tot de Verenigde Staten de steriliteit van de Non-Aligned Movement aantoonde, anderzijds was het ook zo dat Sadat's bezoek aan Tito plaatsvond op een moment waarop de Sovjet-Egyptische betrekkingen alles behalve florissant waren. In het licht van de ontwikkelingen nadien, welke weer een Sovjet-Egyptische toenadering te zien gaven, lijkt het niet onwaarschijnlijk te stellen dat Tito dit voorjaar een lossen worden van de band tussen Moskou en Egypte weliswaar goedkeurde, maar tevens van mening was dat Sadat hierin te ver was gegaan. Het lijkt aannemelijk dat in dit verband de vrees van de zijde van Joegoslavië, dat Moskou voor het verlies aan invloed in het oostelijke Middellandse Zee-bekken op de Balkan of in de Adriatische Zee wel eens compensatie zou kunnen zoeken, een rol heeft gespeeld.

3. De ontwikkeling tijdens en na het 10e Partijcongres

Het opnieuw benadrukken van de leidende rol van de Partij en het herinvoeren van het democratisch centralisme zal de Sovjet vertegenwoordiger op het 10e congres van de Bond van Joegoslavische Communisten, Kirilenko, zeker tevreden hebben gestemd. De Sovjet-Unie zal dit niet hebben opgevat als een bewijs dat hierdoor de meningsverschillen met Joegoslavië over de "eigen weg" en de "autonomie in partij- en ideologische aangelegenheden" terzijde zouden zijn gelegd maar wel als een soort criterium waaraan een land tenminste moet voldoen om door de Sovjet-Unie niet als "een vijand van het socialisme" te worden beschouwd. De goedkeuring van deze lijn op het Joegoslavische Partijcongres leverde van de kant van de Pravda goedkeurende woorden op over Tito's vastberadenheid ten aanzien van de vijanden van het socialisme. In de Sovjet pers werd bovendien veel aandacht geschonken aan het niet vertegenwoordigd zijn van de Chinese en Albanese communistische partij. Volgens Dolanc

zouden deze partijen dat echter zelf niet de moeite waard hebben gevonden.

Hiertegenover staat dat Tito op het congres het belang van het systeem van zelfbestuur en de niet gebondenheid van Joegoslavië sterk benadrukte en zelfs de waarschuwing uitsprak dat de nationale onafhankelijkheid alleen bereikt kan worden door te strijden tegen het imperialisme en tegen hegemonistische tendenzen, een (Chinese) term, waarmee zowel de Verenigde Staten als de Sovjet-Unie, en vooral de laatste, worden bedoeld. Deze stellingname van Tito kwam in het licht van de toenadering tot de Sovjet-Unie toch wel als een verrassing, maar het is heel goed mogelijk dat het toen reeds bekend zijn van de Joegoslavische autoriteiten met de cominformistenzaak hierop invloed heeft uitgeoefend. Dit bekend zijn met deze affaire zou uit een in september gehouden rede van Dolanc afgeleid kunnen worden, toen deze sprak over de sinds enige maanden plaatsvindende activiteiten van tegenstanders van het zelfbestuur-systeem. Een andere ontwikkeling, die ogenschijnlijk niet past in toenadering tot de Sovjet-Unie en die andermaal de permanente onzekerheid van Joegoslavië inzake haar positie ten opzichte van dat land en het Warschaupakt illustreert, was het bezoek van Tito aan Ceaucescu. Dit bezoek vond plaats tegen de achtergrond van Warschaupakt-oefeningen, van de berichten als zou de Sovjet-Unie een corridor door Roemenië wensen en van de onafhankelijke Roemeense opstelling op de in juni te Sofia gehouden CEMA-Jubileumconferentie. In het slot-communiqué wordt bij herhaling de nadruk gelegd op het belang van nationale onafhankelijkheid, niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden en alweer de strijd tegen "imperialisme en hegemonisme". Tevens werd het dreigen met militaire machtsmiddelen ter uitoefening van politieke druk (een hogelijk actueel thema tijdens deze top-ontmoeting) afgewezen en werd het belang van de geleidelijke afschaffing van militaire blokken en van de Balkan-samenwerking beklemtoond. In het licht van de eerder gesignaleerde tegenstelling tussen de twee landen inzake het Midden-Oosten, is ook de opmerking, dat nu geen meningsverschillen van betekenis meer bestaan, niet zonder belang. Met het oog op de in oktober gehouden voorbereidende besprekingen voor een Europese conferentie voor communistische partijen en de hier gedemonstreerde Joegoslavisch-Roemeense eenheid was dit communiqué eveneens betekenisvol.

4. De ontwikkeling na de cominformistenaffaire

Ondanks de door de cominformistenaffaire opgeroepen spanningen is, Tito niet van plan de relaties op staatsniveau tot de Sovjet-Unie en de overige Warschaupaktlanden te laten verslechteren.

Deze houding is zeker mede ingegeven door de bij Joegoslavië ontstane ongerustheid als gevolg van de crisis om Cyprus en het Griekse militaire uittreden uit de NAVO.

Hoe de huidige politiek om althans uiterlijk de goede relaties tot de WP-landen te bewaren moet worden opgevat, wordt door verschillende signalen van Joegoslavische zijde duidelijk gemaakt. In dit verband passen de nauwe contacten met Roemenië, welke na de cominformistenzaak nog intensiever zijn geworden, de recente bezoeken van een reeks regeringsleiders van niet-gebonden landen aan Belgrado welke de Joegoslavische trouw aan deze beweging andermaal moesten onderstrepen, en het bezoek van een parlementaire delegatie aan China, ter gelegenheid waarvan Joegoslavië andermaal verzekerde, tegen iedere ideologische gelijkshakeling en tegen de veroordeling van China door de internationale communistische beweging te zijn.

Ook werd tijdens dit bezoek het "hegemonisme" veroordeeld, met welke frase doorgaans de Sovjet-Unie wordt bedoeld, zoals dat ook in het communiqué van Tito - Ceaucescu was gebeurd.

Sinds half oktober hebben de volgende gebeurtenissen plaatsgevonden:

- In CEMA-verband de viering van de 10e verjaardag van de samenwerking met Joegoslavië, welke in de Joegoslavische pers en in die van de overige Warschaupaktlanden uitvoerig werd gememoreerd.
- De rede van de Joegoslavische delegatieleider Grlickov op de bijeenkomst ter voorbereiding van de Europese conferentie van communistische partijen te Warschau. Hoofdonderwerpen hierin waren: de blokvrijheid als de algemeen buitenlands-politieke conceptie van de zich emanciperende volkeren, de verscheidenheid van ontwikkelingswegen naar het socialisme, de principes van gelijkheid, soevereiniteit en niet-inmenging in elkaars aangelegenheden en het afwijzen van een centrum in de beweging. Verder zouden eventuele besluiten op een dergelijke conferentie unaniem genomen moeten worden. In deze houding werd Joegoslavië door Roemenië gesteund, terwijl ze het definitieve besluit om aan de eigenlijke conferentie deel te nemen pas na afloop van de nog

komende voorbereidende besprekingen zouden nemen. Ook lieten beide landen weten dat ze een wereldconferentie voorlopig blijven afwijzen. Tegenover deze ideologische uitdaging staat evenwel het feit dat Joegoslavië voor het eerst aan een dergelijk project deelnam. De Joegoslavische pers schreef dat van een nieuwe periode in de communistische beweging gesproken kan worden, omdat niet langer alleen met de belangen van de Sovjet-Unie rekening wordt gehouden. Of dit zo is, moet worden afgewacht, te meer daar het schijnt dat Moskou uit tactische overwegingen de omstreden kwesties (China, polycentrisme) niet aan de orde heeft willen stellen, om zo in eerste instantie een redelijke mate van eenheid binnen de Europese communistische partijen tot stand te brengen met het oog op de door haar van de détente-politiek verwachte resultaten. Op haar beurt zal Joegoslavië nauwlettend de reacties op haar voorstellen in het oog houden.

- Het bezoek eind oktober van een Joegoslavische militaire missie aan China en van een Chinese handelsdelegatie aan Joegoslavië. Hieraan parallel liepen de wederzijdse sympathie-verklaringen tussen Albanië en Joegoslavië, nadat de Albanese partijleider Hoxha begin oktober had verklaard dat Albanië eventueel bedreigde buurlanden te hulp zou komen.
- Het bezoek van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, aan Belgrado (en aan Boekarest), die uitdrukkelijk zijn waardering voor de Joegoslavische niet-gebonden politiek uitsprak, om aldus een tegenwicht te geven voor kennelijk ook door Joegoslaven en Roemenen gevreesde Sovjet overheersingstendenties.
- Tito's bezoek aan de DDR dat, hoewel dit paste in de Joegoslavische politiek om de relaties tot de Warschaupaktlanden goed te laten blijven, blijkens de slotverklaring niet tot de gebruikelijke "volledige" overeenstemming heeft geleid.
- Het bezoek van de Bulgaarse minister van defensie, Dzhurov, aan Joegoslavië en het bericht dat Brezhnev Joegoslavië mogelijk in januari zal bezoeken.

5. Conclusies

- a. Vooral de ontwikkelingen van de laatste maanden hebben aangetoond dat de onzekere positie van Joegoslavië t.o.v. de Sovjet-Unie en het Warschaupakt blijft voortbestaan, ondanks de pogingen om de goede relaties op staatsniveau met die landen te

handhaven. Deze ontwikkelingen lijken op het eerste gezicht te hebben geleid tot een scherpere profilering van de niet-gebondenheid en de eigen partijlijn.

- b. Men kan zich desondanks afvragen wat voor Joegoslavië in de toekomst het zwaarst zal wegen: het blijven onderhouden van een politiek van toenadering tot de Sovjet-Unie, die, zoals uit het hieraan voorafgaande blijkt, t.o.v. de Balkan met uitzondering van een onwaarschijnlijk te achten militaire interventie velerlei opties wil open houden, ongeacht haar détente-politiek t.o.v. het Westen, òf het blijven volgen van een sterker geaccentueerde niet-gebonden koers, zoals dat op het moment plaats vindt. Een dergelijke keuze zal mede bepaald worden door de Sovjet politiek en de ontwikkelingen inzake het Oostelijke Middellandse Zeegebied en het Midden-Oosten, welke een sterk conditionerend effect hebben op de door de Sovjet-Unie t.a.v. de Balkan te volgen politiek en de risico's die zij daarbij wil nemen. Van invloed hierop zal ook zijn of zich daadwerkelijk een soort Peking-Tirana-Belgrado-Boekarest as aftekent en of zich een Balkan-samenwerking zonder invloed van de Sovjet-Unie ontwikkelt.
- c. De hierboven geschetste keuze zal eerder een graduele dan een absolute zijn, zal met andere woorden een voortdurend balanceren zijn. Om nader te bepalen waar voor Joegoslavië het huidige zwaar-tepunt ligt en waar het in de toekomst zal liggen lijkt een beschouwing over haar in 1974 gevolgde veiligheidspolitiek van belang.

HOOFDSTUK IV: DE VEILIGHEIDSPOLITIEK IN 1974

Joegoslavië's militaire doctrine komt, zoals bekend, voort uit het gegeven dat een gemeenschappelijke ideologie geen toereikende veiligheidsfactor vormt. Dit hebben de Brezhnev-doctrine en de Joegoslavische reactie hierop, welke neerkwam op het beklemtonen van de eigen onafhankelijkheid en blokvrijheid, duidelijk aangetoond. Op deze laatste grondslag is het Joegoslavische concept van een "verdedigingsoorlog door het gehele volk" gebaseerd. De hieruit geresulteerde militaire structuur, die bestaat uit het staande leger, de territoriale verdedigingseenheden en de civiele verdediging, is in hoofdstuk V uitgewerkt.

In dit Joegoslavische concept is met de geostrategische positie van het land rekening gehouden, in die zin dat men er van uitging dat een toeval van deze positie aan een van de twee machtsblokken tot ernstige internationale consequenties zou leiden, hetgeen voor alles moest worden voorkomen. Daarom is er in Joegoslavische ogen geen van te voren bepaalde "natuurlijke" vijand. De vijand is hij, welke Joegoslavië's onafhankelijkheid bedreigt, ongeacht tot welke militair-politieke machtsblok hij behoort. Uit deze visie vloeit volgens Ljubicic bij zijn verdediging van de Wet op de Nationale Verdediging in 1969, voort dat dit concept en de politieke lijn van het land defensief van aard zijn, maar als het land zou worden aangevallen zou de oorlogsvoering echter offensief van aard zijn.

De vraag of Joegoslavië geen "natuurlijke" vijand heeft moest, afgaande op de in 1971 gehouden oefeningen, ontkennend worden beantwoord. Hoewel dit niet officieel werd toegegeven bleek vooral tijdens de oefening "Vrijheid 71" dat men in eerste instantie aan een aanval vanuit het Warschaupakt gedacht had.

Vanaf 1972 is echter een kentering waarneembaar bij het "terugslaan van aanvallen op de soevereiniteit en territoriale integriteit van Joegoslavië", hetgeen met zoveel woorden leek in te houden dat men zich niet meer uitsluitend op een aanval vanuit het Oosten leek te concentreren.

Deze verandering lijkt zijn oorsprong te vinden in het streven naar centralisatie en eenheid van het land, welke in hoofdstuk I

is weergegeven, en die was ingegeven door de overweging om in de periode na Tito met zo min mogelijk onzekere factoren te maken te krijgen. Om deze onzekere factoren zo veel mogelijk te elimineren werd, mede onder invloed van de Westerse kritiek op de ideologische verstrakking in Joegoslavië, een vijandbeeld gecreëerd, waarin er vanuit gegaan werd dat Joegoslavië van alle kanten bedreigd werd. Om deze bedreiging te weerstaan moesten alle mogelijke middelen gemobiliseerd worden en in dit kader past dan ook de uitgebreide positieve aandacht van de Joegoslavische veiligheidsdiensten begin dit jaar. De gehele campagne leek in april haar hoogtepunt te vinden in de anti-Westerse demonstratie naar aanleiding van de Triëst-kwestie, welke in feite naar alle kanten moest aantonen dat Joegoslavië vastbesloten was al zijn grenzen te verdedigen. Hiertoe werd ook een oefening gehouden in het raam van de algemene volksverdediging, welke er op gericht was om acties van vijandige strijdkrachten die uit het Westen kwamen te vertragen. Ook werd protest aangetekend tegen een NAVO-oefening.

Deze anti-Westerse demonstratie van eenheid kwam in feite ook voort uit Joegoslavië's ongerustheid als gevolg van het bekend worden van het "Poljanka-plan".

Dit bleek hieruit dat in de pers gezegd werd dat het Warschaupakt het bestaan van deze plannen niet ontkend had, terwijl dit in feite wel gebeurd was, o.a. door Tass en de Trvestia.

Een andere indicatie dat Belgrado in april eigenlijk meer aan Moskou dan aan Rome dacht was de opmerking van Kardelj, waarin hij de houding van Italië betreurde maar ook het recht van Joegoslavië benadrukte "om haar onafhankelijkheid onder de socialistische landen te verdedigen".

De algemene indruk in begin 1974 leek echter te zijn dat Belgrado als gevolg van de toenadering tot de Sovjet Unie, in haar veiligheidspolitiek meer het midden leek te houden tussen de twee blokken.

Dit beeld heeft zich in de herfst ogenschijnlijk niet veranderd. In oktober werd bekend gemaakt dat de in Slovenië gehouden oefening "Herfst 1974" zich richtte op de "algemene volksverdediging die tegen iedere mogelijke agressor zal worden aangewend".

In november werd vervolgens een ongebruikelijk scherp protest aange-tekend tegen een NAVO-oefening in de Adriatische Zee, die als een "rechtstreekse aanval op de veiligheid, onafhankelijkheid en belangen van Joegoslavië" werd gekenschetst.

Uit deze twee voorbeelden zou op het eerste gezicht opnieuw blijken dat Joegoslavië het midden blijft houden en zich niet meer uitsluitend richt op een aanval uit het Oosten.

Een nadere beschouwing leert echter waar, zij het minder geaccentueerd dan in de jaren vóór 1971 voor Joegoslavië nog altijd het zwaartepunt ligt. Immers bij de begin oktober in Slovenië gehouden oefening, die samenviel met Warschaupakt-oefeningen in Hongarije, werd aangenomen dat de vijand uit Oostenrijk en Hongarije via N.O. Slovenië en N.W.-Kroatië naar Centraal-Slovenië doordrong.

In het scenario sprak deze vijand Russisch en probeerde door propaganda de bevolking tot samenwerking te bewegen.

Wat is nu het verband tussen deze feiten en de hiervoor vermelde Joegoslavische pogingen om de relaties met de Sovjet-Unie ook na de cominformisten affaire goed te laten blijven? Een antwoord hierop wordt misschien gevonden in het bericht waarin gezegd wordt dat een commissie van de strijdkrachten naar aanleiding van deze in Slovenië gehouden oefeningen tot de conclusie gekomen was, dat een oorlogsvoering volgens het concept van de "Algemene Volksverdediging" in het huidige Joegoslavië nagenoeg onmogelijk is, en alleen in bergachtige gebieden enige kans op succes zou hebben. Dit kan een erkenning inhouden dat een oorlogsvoering zoals Joegoslavië die met haar concept van de Algemene Volksverdediging voor ogen staat, niet in staat is om tegen een uiterst mobiele en met grote vuurkracht uitgeruste tegenstander, ondanks terreinvoordelen, op de duur stand te houden.

Of een scenario van een langdurig conflict als in de Tweede Wereldoorlog thans op Joegoslavië van toepassing zou kunnen zijn, lijkt twijfelachtig. Immers, uitgaand van de militair-geografische structuur van Joegoslavië, zou het Opperbevel een dussdanige strategie moeten ontwikkelen dat bij een eventuele aanval de economische essentiële, maar perifere gelegen gebieden, niet prijsgegeven zullen mogen worden. Deze gebieden lijken op de duur echter nauwelijks met succes te verdedigen, en dit roept vraagtekens op of Joegoslavië, in de woorden van Ljubicic tot offensief verdedigen in staat is vanaf het moment dat een vijand het

land binnenvalt.

Dit in aanmerking genomen duidt er op dat Joegoslavië ook uit militaire zwakte wél goede relaties met de Sovjet-Unie moet blijven onderhouden. Hier staat tegenover dat van het Joegoslavisch concept in politiek opzicht toch een afschrikwekkende werking blijft uitgaan, want ook de Sovjet-Unie zal zich het gevaar verbonden aan een militaire interventie blijven realiseren, n.l. dat als deze op langdurig plaatselijk verzet stuit, een niet meer te controleren kettingreactie op gang kan brengen.

Een conflict op de Balkan kan zo gemakkelijk een spill over effect naar andere gebieden krijgen, in welk verband allereerst te denken valt aan de conflicten rond Cyprus en in het Midden-Oosten en aan de houding die Albanië en Roemenië zullen gaan innemen. De mogelijkheid van een langdurig verzet met de daaraan verbonden volken-rechtelijke complicaties wordt nog waarschijnlijker indien men let op de bepalingen in de Wet op de Nationale Verdediging van 1969. (Zie bijlage G.)

HOOFDSTUK V: MOGELIJKHEDEN VOOR EEN AANVAL OP JOEGOSLAVIE DOOR
WARSCHAUPAKTSTRIJDKRACHTEN

1. Militair strategische aspecten

a. Strategisch belangrijke gebieden

- (1) Zie bijlage B.
- (2) Ljubljana (A) vormt het knooppunt van een aantal belangrijke wegen en spoorwegen.
- (3) De helft van de aan- en afvoer over zee geschiedt via de Golf van Rijeka (B) inbegrepen doorvoer van en naar Oostenrijk, Hongarije en Tsjechoslowakije.
- (4) Zagreb (C) vormt een belangrijke schakel in de weg- en spoorwegverbindingen met Oostenrijk, Hongarije en Italië.
- (5) Split (D) is de tweede havenstad van Joegoslavië. Het hoofdkwartier van de Joegoslavische marine is hier eveneens gevestigd.
- (6) Serajewo (E) is de belangrijkste industriestad. Een groot deel van de militaire industrie is hier eveneens gevestigd.
- (7) Belgrado (F) vormt het bestuurlijk centrum van het land en vormt tevens de voornaamste binnenhaven.
- (8) Nis (G) vormt het knooppunt tussen de belangrijke N/Z route Belgrado - Thessaloniki en de O/W route Sofia - Belgrado.
- (9) Skopje (H) vormt een belangrijke schakel in de verbindingen met Griekenland.

Naderingsmogelijkheden

b. Zie bijlage B.

Als naderingsmogelijkheden zijn aangegeven de relatief gunstigste mogelijkheden om de onder punt 1.a aangegeven strategisch belangrijke gebieden te bereiken.

Hierbij is rekening gehouden met de invloed van o.m. wegen, spoorwegen, rivieren, kanalen, bodemverheffing en begroeiing. Als gevolg van weersinvloeden kunnen de naderingen vanuit Oostenrijk en Bulgarije 's winters minder goed bruikbaar zijn dan 's zomers.

2. Overzicht sterkte grondstrijdkrachtena. Joegoslavië

In beschouwing genomen worden de landstrijdkrachten van het Joegoslavische Volksleger, de Territoriale Verdedigingseenheden en de Grenstroepen.

(1) Landstrijdkrachten van het Joegoslavische Volksleger

Zie bijlagen C en D.

Joegoslavië is verdeeld in 8 militaire districten (MD'n) waarvan hiervan is één district het Maritieme District, dit district omvat een strook van ± 50 km diepte langs de Adriatische Zee.

In de overige 7 MD'n bevindt zich een leger, uitgezonderd in Montenegro waar zich slechts een legerkorps (VP) bevindt.

De totale sterkte van de Joegoslavische landstrijdkrachten bedraagt ± 200.000 man welke zijn opgenomen in :

10 infanteriedivisies	van 12.000 man
12 zelfstandige pantserbrigades	van 1.600 man
17 zelfstandige infanteriebrigades	van 3.100 man
2 zelfstandige bergbrigades	
1 zelfstandige luchtlandingsbrigade.	

De landstrijdkrachten zijn uitgerust met materieel afkomstig uit o.m. USA, Duitsland, Engeland, de Sovjet-Unie en van eigen fabrikaat.

Het gros van het materieel dat afkomstig is uit Westerse landen is verouderd. Het uit de Sovjet-Unie afkomstige materieel is in het algemeen van iets recentere datum, dit betreft o.m. tanks, verkenningsvoertuigen, anti-tankmiddelen en geniematerieel.

In vredestijd zijn de Joegoslavische eenheden niet op volledige sterkte, maar op 40-85% sterkte. 7 van de 10 divisies en ongeveer 2/3 van het totaal aantal brigades is inzetbaar na maximaal 4 dagen, de rest is enige dagen later inzetbaar.

(2) Territoriale Verdedigingseenheden

De Territoriale Verdedigingseenheden vormen de kern van de "Nationale Volksverdediging". Zij zijn bestemd op eigen grondgebied te vechten. Indien dit nog niet door de vijand bezet is werken zij samen met het Joegoslavische Volksleger. Wordt hun gebied "voorlopig" bezet, dan blijven zij ter plaatse voor het organiseren van het volksverzet en voor het uitvoeren van operaties achter de vijandelijke linies. Van de Territoriale Verdedigingseenheden maken deel uit alle daarvoor geschikte burgers tussen 18 en 65 jaar voor zo ver zij geen deel uitmaken van het Joegoslavische Volksleger.

De Territoriale Verdedigingseenheden ressorteren onder de staven voor de volksverdediging van iedere republiek en zijn georganiseerd in brigades, bataljons en compagniën

De organisatie en uitrusting van de eenheden is aangepast aan de specifieke eisen van het gebied waarin zij optreden. Naast bovenstaande eenheden, die door republieken, autonome provincies en gemeenten worden opgericht, opgeleid en uitgerust bestaan er zgn. partizaneneenheden die gespecialiseerd zijn in de guerilla-oorlogvoering

(3) Grenstroepen

Zie bijlage D.

De grenstroepen ressorteren onder de minister van Defensie.

De totale sterkte bedraagt ± 20.000 man.

Het hoofdkwartier bevindt zich te Belgrado.

De grenstroepen zijn georganiseerd in 9 brigades die elk bestaan uit 8-10 grenscompagniën met een sterkte van elk ongeveer 180-200 man.

b. Hongarije

De Hongaarse landstrijdkrachten bestaan uit:

2 tankdivisies en 4 mechdivisies; Een mechdivisie is eerst na enige dagen inzetbaar.

c. Roemenië

De Roemeense landstrijdkrachten bestaan uit:

2 tankdivisies en 8 mechdivisies welke onmiddellijk inzetbaar zijn

d. Bulgarije

De Bulgaarse landstrijdkrachten bestaan uit:

5 tankdivisies en 8 mechdivisies; Een mechdivisie is eerst na enige dagen inzetbaar.

Een Bulgaarse tankdivisie bestaat uit slechts 2 tankbrigades tegen 3 tankbrigades bij de overige WP-landen; de oorlogssterkte van een Bulgaarse mechdivisie is 1/3 lager dan van een overeenkomstige Sovjet mechdivisie.

e. Groep van Sovjet strijdkrachten in Hongarije (YuGV)

De YuGV bestaat uit:

2 tankdivisies en 2 mechdivisies welke onmiddellijk inzetbaar zijn.

f. Sovjet-Unie

Zie bijlage E.

In beschouwing worden genomen die MD'n waarvan kan worden aangenomen dat eenheden momenteel daar gelegerd, eventueel aan een aanval op Joegoslavië zullen deelnemen.

(1) MD Karpaten:

3 tankdivisies en 8 mechdivisies; 3 mechdivisies zijn eerst inzetbaar na enige dagen.

(2) MD Wit-Rusland:

8 tankdivisies, 2 mechdivisies en een lldivisie; een mechdivisie is eerst inzetbaar na enige dagen.

(3) MD Odessa

1 tankdivisie, 4 mechdivisies en 1 lldivisie; 2 mechdivisies zijn eerst inzetbaar na enige dagen.

(4) MD Kiev:

6 tankdivisies en 4 mechdivisies; de mechdivisies zijn eerst inzetbaar na enige dagen

3. Mogelijkheden voor een aanval op Joegoslavië door WP-strijdkrachten

a. Algemeen

Aangenomen kan worden dat de Sovjet-Unie zal trachten haar in de Sovjet-Unie gelegerde eenheden tijdig voor het uitbreken van een conflict te verplaatsen naar Hongarije, Bulgarije en Roeme-nië.

Roemenië zal naar verwacht wordt uiteindelijk geen weerstand kunnen bieden aan de dan op haar uitgeoefende druk en doorgang verlenen aan Sovjet eenheden. Er bestaan momenteel geen aanwijzingen die erop zouden kunnen wijzen dat Roemenië bij een eventuele aanval op Joegoslavië steun zou verlenen aan Joegoslavië. Hoewel uit politiek oogpunt minder waarschijnlijk, zou uit militair oogpunt het overtrekken van Oostenrijks grondgebied of zelfs het bezetten van delen van Oostenrijk zeer gunstig zijn voor het Warschaupakt.

Joegoslavië zal vrijwel zeker voor het uitbreken van een conflict zodanige aanwijzingen ontvangen, dat aangenomen kan worden dat de mobilisatie tijdig zal kunnen worden afgekondigd en dat de Joegoslavische eenheden hun defensieve oorlogsstellingen tijdig zullen kunnen innemen.

In de Sovjet-Unie zullen waarschijnlijk meer eenheden in de hoogste graad van paraatheid worden gebracht dan noodzakelijk is voor een aanval op Joegoslavië, aangezien men op alles voorbereid dient te zijn; alle luchtlandingsdivisies zullen hier waarschijnlijk toe behoren.

b. Mogelijkheden

- (1) Een offensief waaraan behalve door eenheden van de Sovjet-Unie mogelijk zal worden deelgenomen door eenheden van Hongarije, Bulgarije en Roemenië met als uiteindelijk doel de bezetting van geheel Joegoslavië.
- (2) Een offensief waaraan behalve door eenheden van de Sovjet-Unie mogelijk zal worden deelgenomen door eenheden van Hongarije met als doel het bezetten van Belgrado en het N/W gedeelte van Joegoslavië.

c. Uitvoering

- (1) Mogelijkheid (a) grootscheeps offensief
Aangezien het Joegoslavische Volksleger, de Territoriale Verdedigingseenheden en de grenstroepen in staat moeten worden geacht tot het voeren van een guerilla-oorlog en het

Joegoslavische grondgebied zich hiervoor, uitstekend leent (zie bijlage F), zal het Warschaupakt rekening dienen te houden met een langdurige oorlog.

Tegenover de in divisiesuitgedrukte sterkte van $\pm$ 19 divisies en 1-2 miljoen partizanen zal het Warschaupakt 30-40 divisies dienen in te zetten wil een aanval op Joegoslavië uiteindelijk succes hebben. Deze divisies zullen niet allemaal in eerste instantie behoeven te worden ingezet aangezien de naderingsmogelijkheden zoals aangegeven in Bijlage B slechts de mogelijkheid bieden voor het optreden van een beperkt aantal divisies. Deze divisies zullen echter als gevolg van de toegepaste guerillatactiek tijdig afgelost dienen te worden.

Aangezien de Sovjet-Unie er naar zal streven dat het optreden tegen Joegoslavië een Warschaupakt optreden wordt, zal zij de nodige druk op Hongarije, Bulgarije en Roemenië uitoefenen om te bereiken dat deze landen aan een aanval op Joegoslavië zullen deelnemen.

De deelname van Roemenië aan dit optreden is onzeker maar rekening moet worden gehouden met minimaal een symbolische deelname met mogelijk slechts 1 divisie als gevolg van de dan op haar uitgeoefende politieke en wellicht ook militaire druk.

Luchtlandingstroepen zullen worden ingezet teneinde belangrijk geachte gebieden onmiddellijk na het uitbreken van een conflict te kunnen veroveren en ter vermeerstering van vliegvelden in de buurt van belangrijke gebieden, teneinde via deze vliegvelden rechtstreeks versterkingen en materieel te kunnen invliegen.

Te denken hierbij is aan een of meerdere vliegvelden bij Belgrado.

De Sovjet marine zal mogelijk de toegang tot Joegoslavië via de Adriatische Zee afsluiten terwijl ook de andere grenzen van Joegoslavië met name die met Albanië, Italië, Oostenrijk en Griekenland in een vroegtijdig stadium dienen

te worden afgegrensd teneinde versterking van de Joegoslavische strijdkrachten via deze landen onmogelijk te maken. Bovendien zal het Warschaupakt rekening dienen te houden met een reactie van NAVO-zijde.

(2) Mogelijkheid (b): beperkt offensief

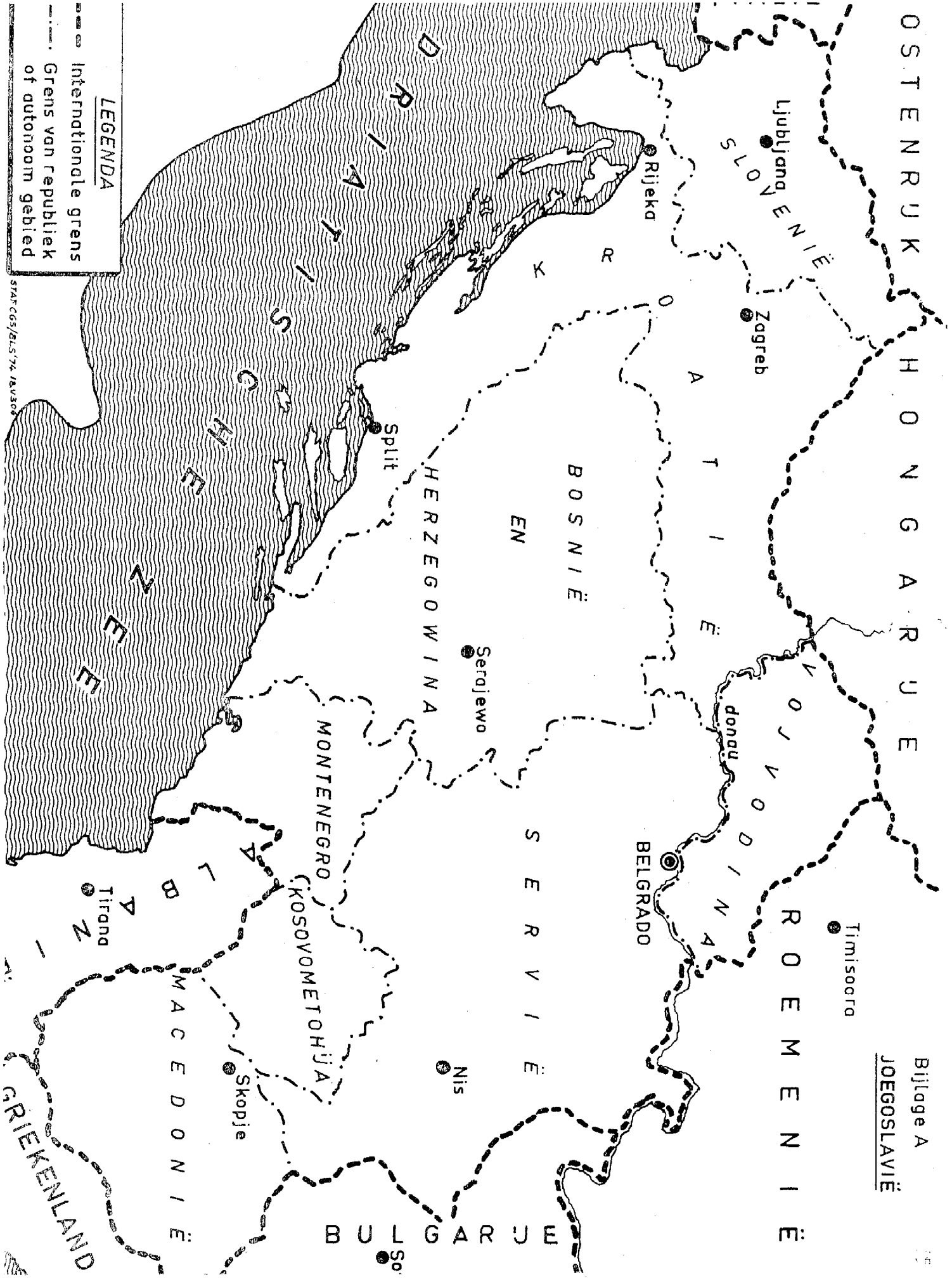
Deze mogelijkheid doet zich voor indien Joegoslavië er niet in slaagt intern haar eenheid te bewaren.

In dat geval zal het Warschaupakt niet geheel Joegoslavië dienen te bezetten, maar kan mogelijk worden volstaan met het bezetten van Belgrado en van Slovenië en delen van Kroatië (zie Bijlage A).

Ook hierbij geldt dat het Warschaupakt rekening zal moeten houden met een reactie van NAVO-zijde.

Aangezien snelheid bij deze mogelijkheid van meer belang is dan bij mogelijkheid (a) zal de inzet van luchtlandings-troepen mogelijk op grotere schaal geschieden.

OSTENRIJK HONGARIJE ROEMENIË
Bijlage A
JOEGOSLAVIË

CONFIDENTIEEL

Bijlage B

BELANGRIJKE GEBIEDEN EN
NADERINGSMOGLIJKHEDEN

R O E M E N I E

Timisoara

BELGRADO

donau

Ljubljana
A

Rijeka
B

Zagreb
C

Serajewo
E

Nis
G

B U L G A R J E

Sof

Skopje
H

Tirana
L B

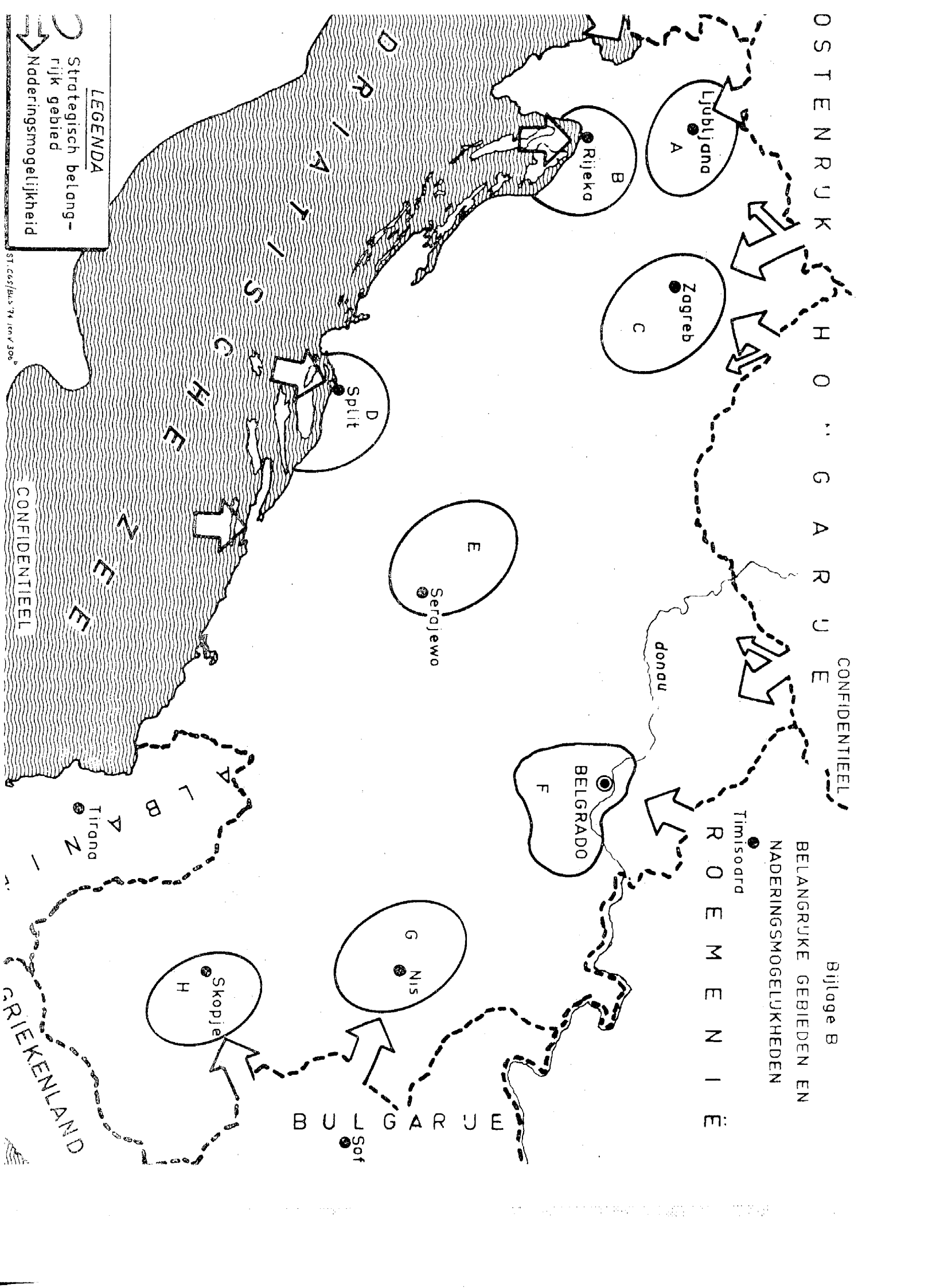
B R I E K E N L A N D

LEGENDA

- Strategisch belangrijk gebied
- Naderingsmogelijkheid

ST. 607/14.5 74 rev V 306

CONFIDENTIEEL

O S T E N R J U K   H O N G A R J E

GEHEIM

Bijlage C
MILITAIRE DISTRICTEN

Ljubljana

IX

Zagreb

V

Rijeka

D R I A T I S

IV

Split

VII

Serajewo

donau

I

BELGRADO

R O E M E N I E

Timisoara

VP

Nis

II

III

Skopje

B U L G A R J E

Sof

GEHEIM

Y U G O S L A V I E

Tirana

B U L G A R J E

ALBANIË

MACEDONIË

ROELENLAND

LEGENDA

Internationale grens

Grens van militaire districten

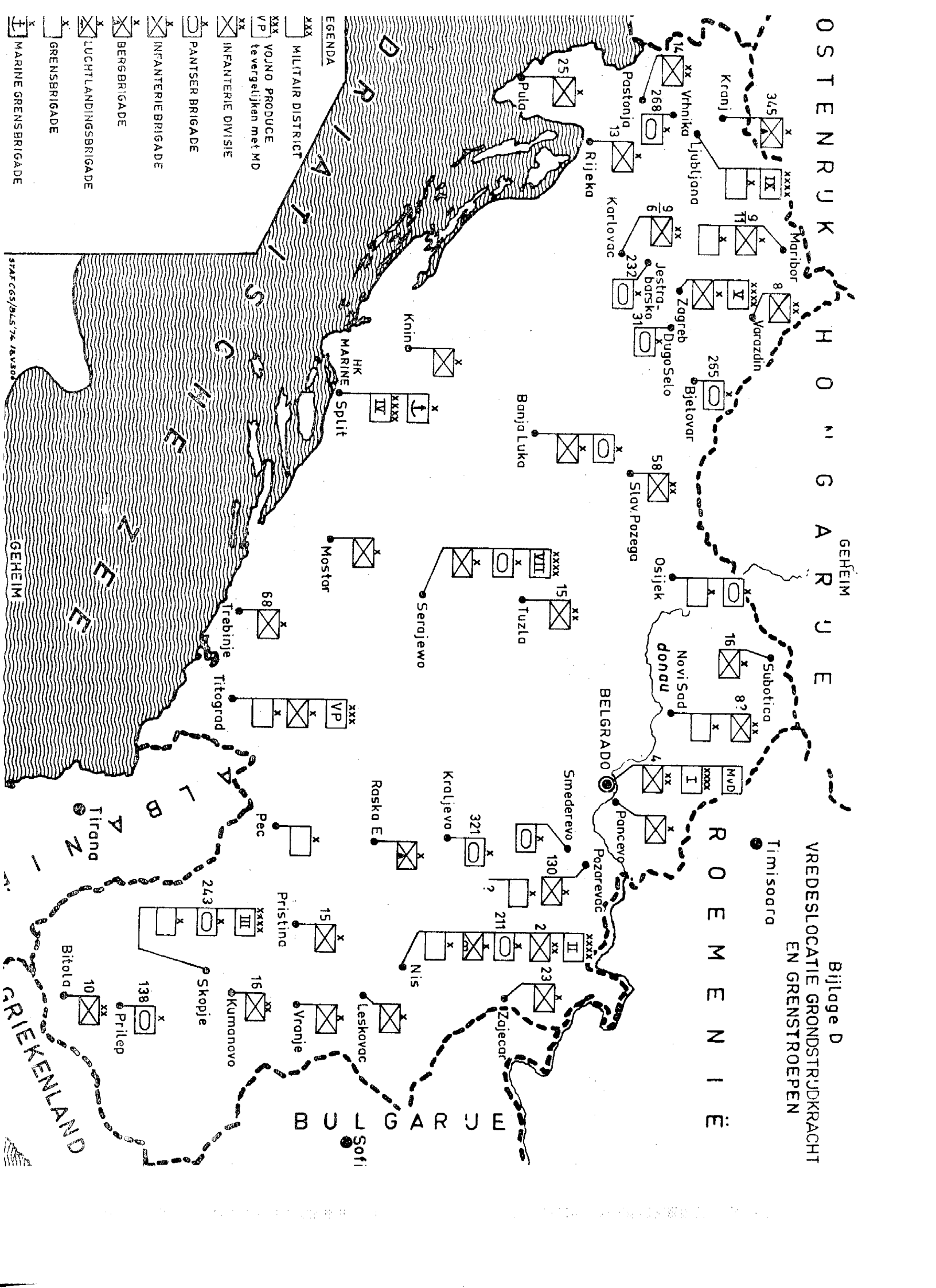
ST. GOELDS 92 1967 2000

O S T E N R U J K H O N I G A R J E

GEHEIM

Bijlage D
VREDESLOCATIE GRONDSTREKCRACHT
EN GRENSTROEPEN

R O E M E N I E

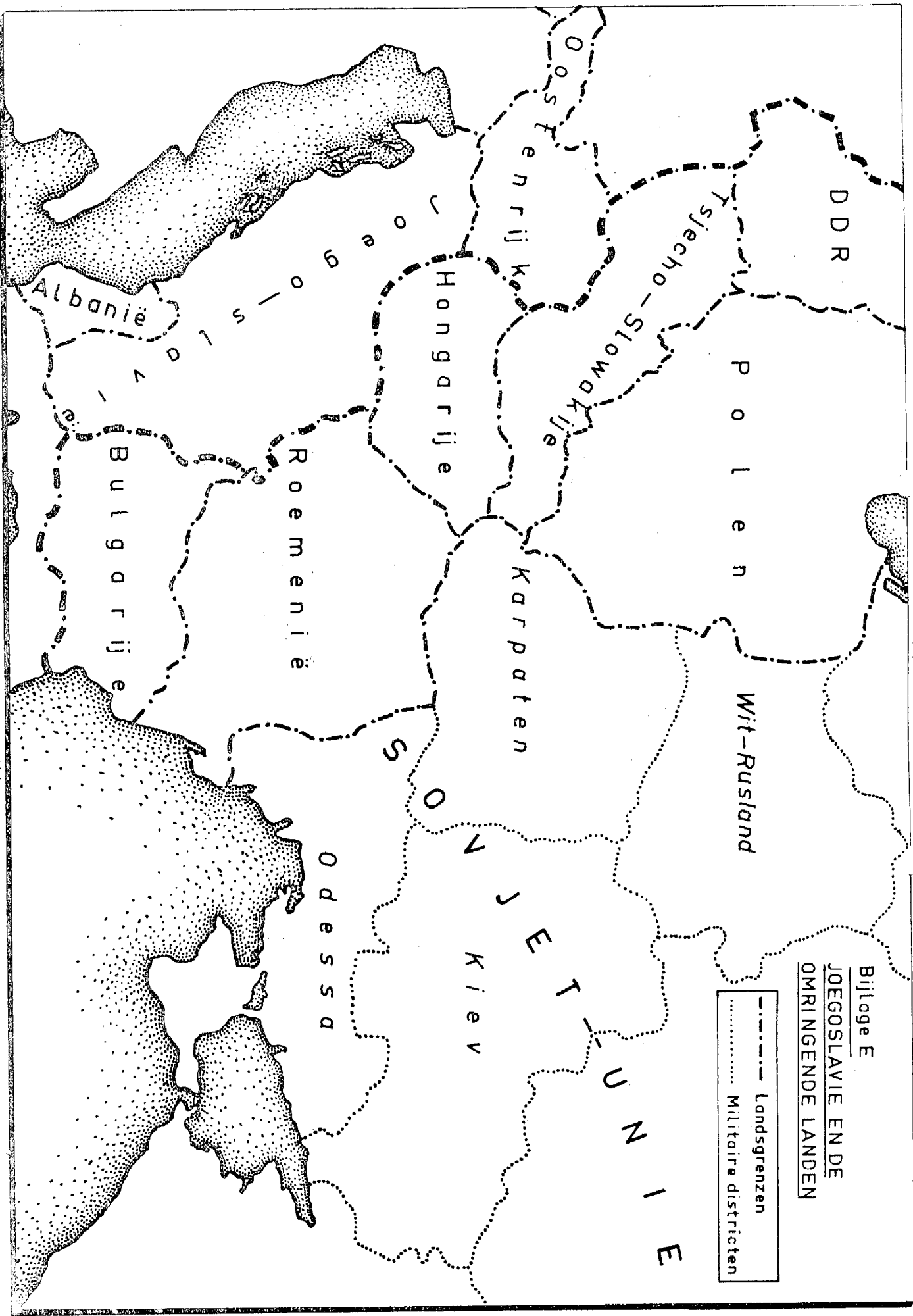
- XXX EGENDA
- XXX MILITAIR DISTRICT
- XXX VJNO PRODUCE te vergelijken met MD
- XX INFANTERIE DIVISIE
- PANTSER BRIGADE
- INFANTERIE BRIGADE
- BERG BRIGADE
- LUCHT LANDINGS BRIGADE
- GRENS BRIGADE
- MARINE GRENS BRIGADE

STAF G5/85 74 18 VAD

GEHEIM

GRIEKENLAND

B U L G A R I E

Bijlage E
JOEGOSLAVIE EN DE
OMRINGENDE LANDEN

O S T E N R U J K H O G A R J U E

CONFIDENTIEEL

GUERRILLA MOGELIJKHEDEN

Bijlage F

Ljubljano

Zagreb

donau

Rijeka

BELGRADO

Timisoara

R O E M E N I E

D R I A T I S C H E Z E E

Serajewo

Split

NIS

B U L G A R J U E

Sofia

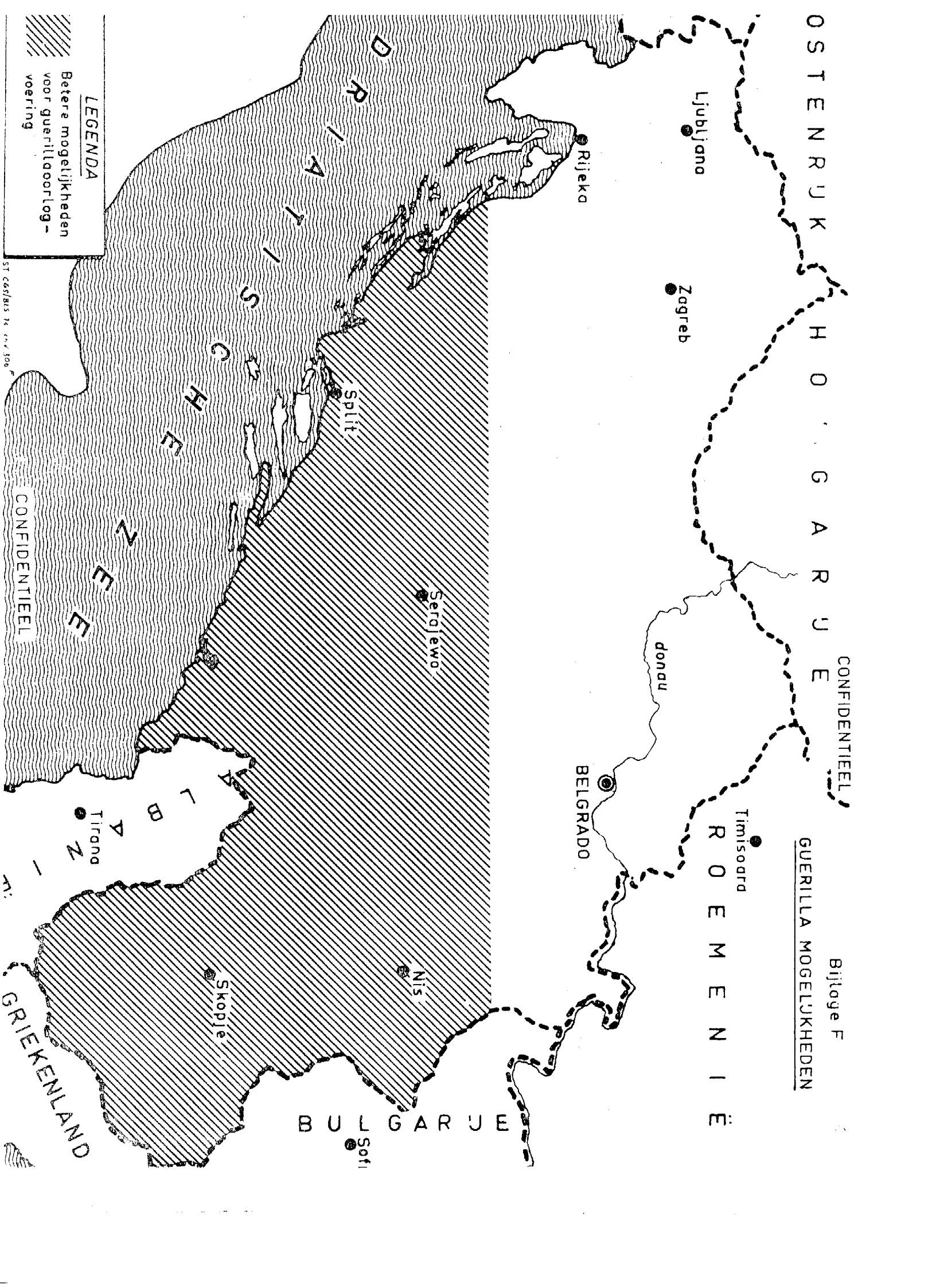
Tirana

Skopje

GRIEKENLAND

LEGENDA
Betere mogelijkheden voor guerrillaoorlogvoering

ST CAS/BUS 74 rev 306

JOEGOSLAVIE - WET OP DE NATIONALE VERDEDIGINGI. Grondbeginselen

De Socialistische Republiek Joegoslavië bereidt zich voor op een nationale verdediging voor het geval er een aanval of bedreiging zal plaatsvinden van:

- de vrijheid, zelfstandigheid en soevereiniteit van haar nationaliteiten en etnische minderheden,
- de territoriale integriteit en
- het socialistische systeem, zoals is vastgelegd in de grondwet.

II. Kenmerken

De nationale verdediging van Joegoslavië is gemeenschappelijk en onscheidbaar. Het is het recht en de plicht van:

- a. de arbeiders en inwoners zich voor te bereiden en te organiseren voor de verdediging van het land en de strijd aan te binden voor de instandhouding van de vrijheid, onafhankelijkheid, zelfstandigheid en territoriale integriteit.
Indien het land wordt aangevallen zullen zij het recht en de plicht hebben een gewapende strijd en andere vormen van verzet te initiëren en te organiseren;
- b. kaderorganisaties van vakbonden en andere zelfstandige organisaties en gemeenschappen zich voor te bereiden, te organiseren en uit te rusten voor arbeid onder oorlogsomstandigheden, voor de strijd tegen een aanvaller. Zij hebben tevens het recht en de plicht om al het personeel en materieel te mobiliseren voor de verdediging van het land, de verdediging en bescherming van de arbeiders en burgers alsmede hun bezittingen;
- c. iedere (woon)gemeenschap de nationale verdediging te arrangeren en te organiseren en al het noodzakelijke materieel voort te brengen, maar ook andere werkzaamheden te verrichten voor een permanente versterking van de defensieve macht en voor een succesvol bestrijden van een agressor, zodat indien het land wordt aangevallen, onmiddellijk nationaal verzet kan worden geboden.

III. Componenten van landsverdediging

Er zijn drie componenten van landsverdediging, te weten:

- het Joegoslavische Volksleger (JVA),
- de Territoriale Verdediging en
- de Civiele Verdediging.

Iedere burger die bewapend of op een andere wijze aan het verzet tegen een agressor deelneemt, wordt gezien als lid van de strijdkrachten (JVA en Terr Verd).

IV. Bezetting/capitulatie

Niemand heeft het recht een capitulatie van de Socialistische Republiek Joegoslavië te accepteren, erkennen of ondertekenen. Ook heeft niemand het recht de overgave van de strijdkrachten of delen daarvan te erkennen of te ondertekenen. Indien de vijand tijdelijk een deel van Joegoslavië heeft bezet, zal iedere organisatie of gemeenschap in dat gebied doorgaan met de strijd (of een andere vorm van verzet) tegen de bezetter.

JOEGOSLAVIE - CIVIELE VERDEDIGING

De civiele verdediging is als deel van het nationale verdedigings-systeem de breedste vorm van voorbereiding en deelneming van de werkende bevolking en de burgers voor de bescherming en redding van burgers (en hun bezittingen) bij oorlogshandelingen.

Alle burgers tussen 16 en 65 jaar, met uitzondering van zwangere vrouwen, vrouwen met kinderen (beneden de leeftijd van 7 jaar), leden van de JVA, de politie en zij die een oorlogsbestemming hebben, zijn ingedeeld bij de civiele verdediging.

Opleiding

De lengte van de opleiding voor civiele verdediging is afhankelijk van de functie welke betrokkene vervult. Deze opleiding kan variëren van 30 tot 100 uur, terwijl de opleiding van de eenheden minimaal 10 uur per jaar in beslag neemt.

Eenheden

Er zijn twee typen eenheden voor de civiele verdediging te onderscheiden, namelijk:

- a. algemene eenheden en
- b. gespecialiseerde eenheden.

De algemene eenheden zijn georganiseerd in gebouwen, kleine nederzettingen en basisorganisaties van vakbonden. De sterkte van deze eenheden is gering en zij zijn uitgerust met eenvoudig materieel.

De gespecialiseerde eenheden zijn opgericht in gemeenten en steden, fabrieken en bedrijven.

Deze eenheden kunnen zijn samengesteld uit:

- eerste hulpploegen,
- veterinaire ploegen,
- brandweerploegen,
- redding- en bouwploegen-
- NBC- verkennings en ontsmettingsploegen, enz.

Deze eenheden, die beter zijn opgeleid en uitgerust dan de algemene eenheden, worden ingezet in de gemeente of de stad door de civiele verdedigingsstaf.

De vertegenwoordiging van de strijdkrachten in de diverse partijorganen

1. Centraal Comité

166 vaste leden, waarvan 18 militairen:

Milan ACIC (Serviër), generaal-majoor
Josip GREGORIC (Kroaat), kolonel
Franjo HERLJEVIC (Kroaat), generaal, minister van Binnenlandse Zaken
Djoko JOVANIC (Serviër uit Kroatië) generaal, C-5 Mil Distr ZAGREB
Mirko JOVANOVIĆ (Serviër), kolonel-generaal, C-1 Mil Distr BELGRADO
Vujo LUKIC (Serviër), kolonel
Ivan KUKOC (Kroaat), kolonel-generaal, plv. minister van Defensie
Ismailj MALICI (Albanees), kapitein
Kosta NADJ, Voivodina, generaal
Milivoje OREB (Kroaat), kolonel
Iljia PERISIC (Serviër), generaal
Dane PETKOVISKI (Macedoniër), lt-generaal, plv. minister van Defensie
Stane POTOČAR (Sloveen), kolonel-generaal, Chef Staf
Ivo PURISIC (Kroaat), vice-admiraal, C-Maritiem Distr SPLIT
France TAVACAR (Sloveen), kolonel-generaal, C-9 Mil Distr LJUBLJANA
Radovan VOJVODIC (Montenegrijn), lt-generaal, Chef 2 Bur
Dzemil SARAC (Bosniër), lt-generaal, secretaris Partij-organisatie
in de strijdkrachten
Nikola LJUBICIC (Serviër), leger-generaal, minister van Defensie

2. Presidium van het Centraal Comité

39 vaste leden, waarvan 2 militairen (LJUBICIC en SARAC)

3. Executief Comité van het Presidium van het Centraal Comité

12 vaste leden, waarvan 1 militair (KUKOC)

4. COMMISSIE DER STATUTEN VAN DE BOND VOOR JOEGOSLAVISCHE COMMUNISTEN

24 vaste leden, waarvan 2 militairen:

Ljubomir IGNJATOVIĆ (Serviër), kapitein
Mladen MARIN (Kroaat), generaal

5. COMMISSIE VOOR FINANCIËEL TOEZICHT VOOR DE BOND VOOR JOEGOSLAVISCHE COMMUNISTEN

15 vaste leden, waarvan 1 militair: Zivko JOVANOVIĆ (Macedoniër),
rang onbekend